

Fenomenologia Suomessa

Lahemme viime numeroissa on käyty keskus telua filosofian perinteistä ja koulukunnista sekä erityisesti niiden asemasta maassamme. Koska keskustelu tuntuu edelleen herättävän mielenkiintoa, lisäämme siihen lyhyenä anekdoottina tuoreimman kansainvälisen esittelyn suomalaisen fenomenologian kentästä. Esittely on ilmestynyt Kluwer-kustantamon julkaiseman vuoden 1997 *Encyclopedia of Phenomenology* Skandinavia -hakusanan Suomea koskevana osiona. Hakusanan on toimittanut Dagfinn Føllesdal.

”Suomen ensimmäinen yliopisto perustettiin Turkuun 1640 ja siirrettiin Helsinkiin 1828. Turku sai ruotsinkielisen yliopiston 1918 ja kaksi vuotta myöhemmin myös suomenkielisen. Nämä kaksi kaupunkia ovat filosofian pääkeskukset Suomessa. Muissa neljässä filosofiaa tarjoavassa yliopistossa laitokset ovat hyvin pieniä, mutta Jyväskylässä ja Tampereella on fenomenologian tutkijoita.

Yhdessä Georg Henrik von Wrightin ja Erik Steiniuksen kanssa Jaakko Hintikka Helsingissä on ollut suomalaisen filosofian johtava hahmo viimeiset 30 vuotta. Kaikilla kolmella on laajat kiinnostuskohteet ja Hintikan kiinnostukset sisältävät fenomenologiaa. Hän on kirjoittanut useita fenomenologiaan liittyviä tutkimuksia, erityisesti *The Intentions of Intentionality* (1975) and ”Degrees and Dimensions of Intentionality” teoksessa *The Logic of Epistemology and the Epistemology of Logic* (1989). Hän on myös kirjoittanut fenomenologian sovelluksista taiteeseen. Hintikan oppilaista Martin Kusch on ollut erityisesti tuottelias. Hän tuli Suomeen Saksasta 1981, mutta on nyt muuttanut Englantiin. Väitöskirjassaan *Language as Calculus vs. Language as Universal Medium: A Study in Husserl, Heidegger and Gadamer* (1989), hän käytti Merrill ja Jaakko Hintikan tekemää yleistystä Jean van Heijenoortin (1967) erotelusta ”logic as calculus” ja ”logic as language” valottamaan Husserlia, Heideggeria ja Hans-Georg Gadameria.

Etevin kontribuujia fenomenologiaan Suomessa on Leila Haaparanta. Hänen väitöskirjansa on *Frege's Doctrine of Being* (1985), mutta hän on sittemmin julkaissut suuren määrän artikkeleita Husserlistä, mm. itse toimittamissaan teoksissa *Language, Knowledge and Intentionality: Perspectives on the Philosophy of Jaakko Hintikka* (1990); *Mind, Meaning, and Mathematics: Essays on the Philosophical Views of Husserl and Frege* (1994), ja *Mind and Cognition: Philosophical Perspectives on Cognitive Science and Artificial Intelligence* (1995).

Lilli Alanen on johtava Descartes-tutkija, mutta hän on kirjoittanut myös intentionaalisuudesta ja johtaa tutkimusryhmää, joka tutkii intentionaalisuutta ja kognitiivisen perustaa.

Maria Johanna Sara kirjoittaa väitöskirjaa ruumiin fenomenologiasta ja on myös kirjoittanut artikkeleita Merleau-Pontysta, Simone de Beauvoirista ja näihin liittyvistä aiheista.

Turussa Sven Krohn oli kiinnostunut fenomenologiaan 1950-luvulla. Lauri Routila, joka kirjoitti väitöskirjansa *Die aristotelische Idee der ersten Philosophie*, (1969) ja opetti Turussa jonkin aikaa, opettaa nykyään Jyväskylässä keski-Suomessa. Routila on kirjoittanut Husserlistä, Heideggerista ja hermeneutiikasta. Hänen kiinnostuksensa merkitykseen, tulkintaan ja Husserliin yhtyvät teoksessa *Wahrnehmung und Interpretation* (1974).

Tampereella, Jyväskylän ja Turun välissä, Erna Oesch on kirjoittanut *Squaring the Hermeneutic Circle – a Treatise in the Bordeland of Two Traditions* (1985) ja on kirjoittanut myös aiheeseen liittyviä artikkeleita. Tampereella myös Jaana Parviainen on tehnyt pro gradunsa ruumiin ja modernin tanssin fenomenologiasta ja kirjoittanut tähän liittyviä artikkeleita.

Varhainen Husserlin ihailija oli Yrjö Reenpää, fysiologian professori Helsingissä, joka kirjoitti useita tutkimuksia havainnosta käyttäen Husserlin ideoita, erityisesti teoksessa *Wahrnehmen, Beobachten, Konstituieren* (1967).” (Toimituksen suomennos)

Pikainenkin lukija huomaa lukuisia puutteita ja suoranaisia virheellisyyksiä Føllesdalin tekstissä. Ruotsin, Norjan ja Tanskan vastaavat tekstiosiot ovat lisäksi 2-4 kertaa pidempiä, mikä kertoo siitä, että niiden kerääminen ja toimittaminen on tehty Suomen osiota huolellisemmin.

Esittelyn päivittämisen voisi aloittaa vaikkapa G. H. von Wrightin *Vuosisatamme filosofia* -teokseen kirjoittamasta suomalaisen nykyfilosofian esittelystä, jossa sinänsä suppeasti luetellaan myös fenomenologian edustajia Suomessa. von Wrightin mainitsemista filosofeista Føllesdalin listalta puuttuvat ainakin J. E. Salomaa, Erik Ahlman, Eino Krohn, Lauri Rauhala, Martti Siirala sekä Esa Saarinen. Lisäksi Føllesdal mainitsee Sven Krohnin ’olleen kiinnostunut fenomenologiasta 1950-luvulla’, mikä olisi taidonnäyte ’understatementissa’ jopa englantilaiselta puhujalta. Yrjö Reenpää oli kiinnostunut pikemmin Heideggerista eikä niinkään Husserlistä (mikä käy selvästi ilmi mm. Reenpään muistelmista), Martin Kuschia voidaan pitää myös Juha Mannisen oppilaana (jolle hän teki väitöskirjansakin), Maria Johanna Sara on

tietysti Sara Heinämaa, jonka väitöskirja ei enää ole kirjoitteilla vaan valmis, Erna Oeschin mainittu tutkimus on hänen valmisteilla olevan väitöskirjansa työnimi, vuosiluku ei viittaa mihinkään jne.

Erytisen valikoivalta Føllesdalin teksti vaikuttaa 80- ja 90- lukujen kohdalla. Lukijalle tuottaa vaikeuksia myös päästä perille valikoinnin kriteereistä. Pääosin on pyritty mainitsemaan vain ’kansainvälisillä’ kieleillä kirjoitettuja vähintään väitöskirjatasoisia tutkimuksia, mutta poikkeuksiakin löytyy: mm. Heinämaan väitöskirja ruumiin fenomenologiasta ja Jaana Parviaisen tutkielma tanssin ja kehollisuuden fenomenologiasta. Eriytyinen määre fenomenologialle näyttää useissa tapauksissa olevan intentionaalisuuden tai merkitysteorian tutkimus, tuskin muuten voitaisiin liittää sinänsä hyvinkin ansioitunutta tutkijaa Lilli Alasta fenomenologiaan.

Fenomenologian määrittely sinänsä ei ole mitenkään yksinkertaista ja siitä on hyväkin käydä keskustelua. Mannermaisessa filosofiassa sellaiseksi lasketaan tutkijoita ja tutkimuksia, joiden metodit ja teemat ovat rönsyilleet kauaskin Husserlin varhaisista kiinnostuksen kohteista. Jos kuitenkin muiden pohjoismaiden kohdalla on fenomenologiaksi laskettu niinkin väljästi siihen liittyviä filosofeja kuin Jacques Derrida tai Julia Kristeva, olisi aiheellista ottaa huomioon myös suomalaisessa kentässä suuri joukko sellaisia tutkijoita, joiden kohteena on ollut Husserliin myöhempi, elämismaailmaan liittyvä tematiikka, eksistentiaalinen fenomenologia sekä näiden jatkokehittelyt.

Jos viime vuosikymmenten osalta haluaisi kohennella listaa fenomenologisesti suuntautuneista tutkijoista, jotka ovat sekä julkaisseet että opettaneet laajemmin ja ohjanneet alaan liittyviä opinnäytteitä, voisi mainita esim. Arto Haapalan, Matti Juntusen, Lauri Mehtosen, Seppo Sajaman, Hannu Siveniuksen, Juha Varton... Jokainen asianharrastaja keksinee tähän suppeaan listaan helposti merkittäviä täydennyksiä. Voi vain esittää toivomuksen siitä, että teoksen seuraavassa laitoksessa tämänkaltaiset korjaukset on otettu huomioon ja toimitustyö muutenkin tehty perusteellisemmin.

niin & näin -toimitus

niin & näin 1/97 • 7

